

Облік, аналіз і аудит в умовах цифрової трансформації

УДК 338.228.83.528

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18409594>

**Екологічний податок – фіскально-кадастровий важіль державного
регулювання в царині природокористування**

Боровик Петро Миколайович,

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри геодезії, картографії і кадастру

Уманський національний університет, м. Умань, Україна,

<https://orcid.org/0000-0001-7971-1718>

Удовенко Ірина Олександрівна,

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри геодезії, картографії і кадастру

Уманський національний університет садівництва, м. Умань, Україна,

<https://orcid.org/0000-0001-5971-8365>

Крочак Оксана Іванівна,

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування

Уманський національний університет, м. Умань, Україна,

<https://orcid.org/0000-0003-1212-0010>

Гнатюк Наталія Олександрівна,

канд. біолог. наук, доцент, доцент кафедри екології та безпеки

життєдіяльності Уманський національний університет, м. Умань, Україна,

<https://orcid.org/0000-0002-4159-9924>

Швець Дмитро Анатолійович,

здобувач вищої освіти освітнього рівня Бакалавр

Уманський національний університет, м. Умань Україна,

<https://orcid.org/0009-0005-9973-338X>

Прийнято: 16.01.2026 | Опубліковано: 29.01.2026

***Анотація.** Екологічний податок є важелем фінансового регулювання з ознаками рентно-ресурсної та кадастрової податкової форми, що забезпечує бюджетні надходження та стимулює раціональне природокористування. Метою дослідження є систематизація практики його використання, вивчення основних переваг та недоліків, а також напрацювання напрямів його вдосконалення. Методологічна база дослідження охоплює аналіз позитивних наслідків та виявлення проблем від використання екологічного податку в Україні, а також наукове обґрунтування пропозицій щодо вдосконалення порядку його нарахування, сплати та підвищення рівня його позитивного сприйняття. В роботі використані методи аналізу і синтезу, критичного порівняння, табличне і графічне представлення результатів дослідження.*

***Результати дослідження** показали, що позитивними наслідками від екологічного податку є: здатність формувати дохідну базу бюджетів; стимулювання його платників до зменшення негативного впливу на довкілля; простота механізму його справляння; практика використання в державах Європейського Союзу; формування у платників відповідального ставлення до користування природними багатствами та їх збереження.*

Разом із тим національна система екологічного оподаткування характеризується такими недоліками: недостатній рівень податкового навантаження на платників екологічного податку; випадки нецільового спрямування коштів, акумульованих за його допомогою; обмежені

можливості щодо ефективного контролю за обсягами забруднення довкілля у суб'єктів малого бізнесу та домогосподарств.

Висновки. *Вирішувати перераховані нами проблеми доцільно шляхом: повного обстеження екологічного стану природного середовища; збільшення розмірів ставок екологічного податку (передусім за понадлімітні обсяги забруднення); тимчасового звільнення малих підприємств і домогосподарств від сплати екологічного податку, зобов'язавши їх закупити обладнання, необхідне для екологічного контролю; систематичного оприлюднення офіційної інформації щодо обсягів надходжень екологічного податку та використання коштів на реалізацію природоохоронних програм і екологічних ініціатив як на державному, так і на місцевих рівнях.*

Ключові слова: *екологічне оподаткування, забруднюючі речовини, кадастри природних ресурсів, викиди та скиди, державне регулювання, природокористування.*

Environmental Tax – a Fiscal and Cadastral Lever of Government Regulation in the Sphere of Natural Resource Management

Petro Borovyk,

PhD in Economics, Associate professor, Department of Geodesy, Cartography and
Cadastre Uman National University, city of Uman, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-7971-1718>

Iryna Udovenko,

PhD in Economics, Associate professor, Department of Geodesy, Cartography and
Cadastre, Uman National University, city of Uman, Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0001-5971-8365>

Oksana Krochak,

PhD in Economics, Associate professor, Department of Accounting and Taxation,

Uman National University, city of Uman, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-1212-0010>

Natalia Hnatyuk,

PhD in Biology's, Associate professor, Department of Ecology and Life Safety,

Uman National University, city of Uman, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-4159-9924>

Dmytro Shvets,

Higher education student at the Bachelor's level

Uman National University, city of Uman, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0005-9973-338X>

Abstract. *The environmental tax is a lever of fiscal regulation with features of a rent-resource and cadastral tax form, ensuring budgetary revenues and stimulating the rational use of natural resources.*

The purpose of the study is to systematise the practice of its application, to examine its key advantages and disadvantages, and to develop directions for its improvement. The methodological framework of the research encompasses an analysis of the positive effects and the identification of problems arising from the application of the environmental tax in Ukraine, as well as the scientific substantiation of proposals aimed at improving the procedure for its assessment, payment, and the enhancement of its positive public perception. **The study employs methods** of analysis and synthesis, critical comparison, and tabular and graphical presentation of research findings.

***The research results** indicate that the positive effects of the environmental tax include its capacity to form the revenue base of budgets; the stimulation of taxpayers to reduce their negative impact on the environment; the simplicity of its collection mechanism; its widespread application in the Member States of the European Union; and the development among taxpayers of a responsible attitude towards the use and conservation of natural resources.*

At the same time, the national system of environmental taxation is characterised by several shortcomings, including an insufficient level of tax burden imposed on environmental tax payers; instances of non-targeted use of funds accumulated through the environmental tax; and limited capacity for effective control over the volume of environmental pollution generated by small businesses and households.

***Conclusions.** Addressing the identified problems is considered feasible through the following measures: conducting a comprehensive assessment of the environmental condition of the natural environment; increasing environmental tax rates, particularly for pollution exceeding established limits; temporarily exempting small enterprises and households from the payment of the environmental tax while obliging them to acquire equipment necessary for environmental monitoring; and ensuring the systematic publication of official information on environmental tax revenues and the use of these funds for the implementation of environmental protection programmes and ecological initiatives at both national and local levels.*

***Keywords:** environmental taxes, pollutants, natural resource cadastres, emissions and discharges, government regulation, natural resource use.*

Постановка проблеми. Ключовим інструментом екологічної політики держави, який поєднує фінскальне регулювання процесів природокористування із практичною реалізацією стратегії сталого розвитку та охорони довкілля, без сумніву, є екологічний податок. Варто зауважити, що в умовах помітного

загострення вітчизняних екологічних проблем, зумовлених як інтенсивністю бізнесу та ефективністю господарської діяльності на рівні домогосподарств, так і підвищенням техногенного навантаження на природні ресурси, а також війною, проблеми екологічного оподаткування та фінансування різноманітних екологічних проєктів на теренах України набувають виняткової актуальності. Поряд з цим, зауважимо, що саме через екологічний податок не лише перерозподіляється помітна частина природно-ресурсної ренти на користь держави, але й формується податкова культура, зокрема, відповідальне ставлення бізнес-структур і фізичних осіб до використання природних багатств та ефективно стимулюється впровадження і подальший розвиток екологічно безпечних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В наукових публікаціях проблеми і шляхи подальшого розвитку екологічного оподаткування, а також податкового регулювання в царині екології та охорони довкілля досліджуються активно та постійно. Так, проблемам нарахування і сплати екологічного податку, а також податкового регулювання процесів ресурсокористування і забезпечення фінансування екологічних витрат держави за рахунок мобілізованих сум екологічного податку присвятили свої опубліковані наукові праці О. Веклич [3], В. Голян [4], О. Жовніренко, О. Новицька та М. Давиденко [6], Т. Клименко, О. Сидоренко та В. Гливенко [7], В. Мандрик та У. Новак [9], С. Нікола та А. Гусєв [10], Н. Новицька [11], В. Островецький [12], О. Самко [14], С. Сучек [15], О. Тверезовська і Я. Самусевич [16], В. Трегобчук [17], О. Чала [19].

Крім того, варто відмітити наукові публікації В. Козюка, О. Шиманської та К. Восьного [8], В. Мандрик та У. Новак [9], С. Сучека [15], а також Н. Давиденко, З. Тітенко, К. Шевчук, та А. Буряк [22], присвячені вивченню кращого зарубіжного досвіду екологічного оподаткування та можливості імплементації його окремих положень у вітчизняну податкову практику.

Відзначимо, що екологічному оподаткуванню присвячена також значна кількість наукових публікацій відомих іноземних дослідників, серед яких, на наше переконання, особливої уваги заслуговують напрацювання А. Алоли та Н. Нвулу [20], присвячені кращому досвіду екологічного оподаткування в країнах Північної Європи, К. Айдина, та О. Есена [21], Ф. Дж. Дельгадо, Дж. Фрейре-Гонсалес та М. Дж. Пресно [23], С. Ціантікудіса, С. Галацідас, А. Пасхаліду, Е. Зафейріу та Г. Арабатзіс [25], присвячені проблемам екологічного оподаткування в країнах Євросоюзу, а також публікація С. Спека [24], в якій досліджується вплив екологічного оподаткування на скорочення викидів забруднюючих речовин та демографічні зміни в суспільстві. Крім того, на нашу думку, заслуговує на увагу дослідження Ю. Вольде-Руфая та Е. Мулат-Вельдемескель [26], присвячене досвіду використання екологічного оподаткування в країнах, що розвиваються.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не зважаючи на помітний рівень як вітчизняної, так і зарубіжної публікованості питань екологічного оподаткування, зауважимо, що у наукових працях не є достатнім, з нашої точки зору, рівень дослідженості чинних вітчизняних особливостей та проблем нарахування і сплати екологічного податку в контексті його ресурсно-кадастрових особливостей, а також напрямів вдосконалення чинного порядку нарахування та сплати означеного податку, що, власне кажучи, і стимулювало авторів цієї публікації до проведення представленого науковому загалу дослідження. Теоретична цінність і практичне значення даної публікації зводиться до виокремлення основних переваг та ключових недоліків механізму справляння, розробки напрямів вдосконалення механізму нарахування і сплати вітчизняного екологічного податку та посилення рівня його стимулюючого впливу на процеси ресурсокористування і недопущення випадків і явищ забруднення вітчизняного навколишнього природного середовища у повоєнний період.

Мета статті – комплексний аналіз сучасних проблем механізму справляння вітчизняного екологічного податку, розробка дієвих та актуальних пропозицій стосовно посилення його фіскальних і регулюючих властивостей у царині ресурсокористування та з метою недопущення забруднення довкілля.

Відповідно до поставленої стратегічної мети, тактичними завданнями цієї публікації є:

- виокремлення ключових переваг вітчизняного механізму нарахування та сплати екологічного податку;
- узагальнення основних недоречностей сучасного українського механізму нарахування та сплати екологічного податку;
- обґрунтування ефективних та дієвих шляхів поліпшення вітчизняного механізму нарахування і сплати екологічного податку, а також позитивізації його сприйняття платниками.

Методологія дослідження передбачила проведення всестороннього аналізу властивостей вітчизняного механізму справляння екологічного податку, виокремлення його визначальних переваг та ключових недоліків, з метою якого детально досліджувались публіковані напрацювання знаних науковців, авторами проводились власні спостереження і дослідження, узагальнення та аналіз їх результатів для виокремлення найактуальніших проблем означеного сегменту податково-екологічних відносин та обґрунтування оптимальних напрямів їх ефективного вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Не деталізуючи риси та особливості порядку нарахування і сплати екологічного податку, увага на яких була більше сконцентрована в публікаціях, які побачили світ дещо раніше [1, с. 31-35; 2], відзначимо, що цей фіскальний платіж, хоч і не є, за всіма ознаками, рентно-ресурсним податком, проте має ознаки таких виплат, оскільки базою його нарахування, поміж інших об'єктів справляння, є обсяги забруднюючих речовин, які, згідно з обліковими регістрами та попередніми

розрахунками, викидаються та скидаються в навколишнє середовище.

Зважаючи на те, що викиди і скиди забруднюючих речовин відбуваються, переважно, в процесі видобування і переробки природних ресурсів, а також враховуючи обов'язковість подання попередніх розрахунків обсягів викидів та скидів забруднюючих речовин та беручи до уваги строгий контроль за їх дотриманням, що відповідає, скажімо, попередньо складеному та поданому до податкового органу річному розрахунку земельного податку та всебічному контролю за цільовим використанням земель, екологічний податок (насамперед, в частині його нарахування і сплати стаціонарними джерелами забруднення) має ознаки не лише рентно-ресурсної, але й майнової кадастрової податкової форми [1, с. 31-35; 13; 16, с. 179].

Результати дослідження демонструють, що цей фіскальний платіж формує частину податкових надходжень зведеного бюджету та є помітною складовою витрат окремих ресурсовидобувних бізнес-суб'єктів (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка мобілізації екологічного податку до зведеного бюджету України, а також його оплати одним із підприємств Центральної України

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2025 р. ***
По Україні*					
Мобілізовано екологічного податку всього, млрд. грн	3,9	4,9	5,0	5,4	5,9
Частка екологічного податку в доходній базі зведеного бюджету України, %	0,23	0,22	0,16	0,15	0,15
По одному із ресурсовидобувних підприємств Центральної України**					
Сплачено за рік екологічного податку, млн. грн	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4
Частка екологічного податку в загальних річних доходах підприємства, %	5,8	4,6	2,1	1,9	1,5
Частка екологічного податку в сукупних витратах підприємства, %	4,7	4,1	1,6	1,5	1,1

Джерела:

*Динаміка виконання бюджетів. Децентралізація: сайт. URL:

<https://decentralization.gov.ua>. (дата звернення: 18.01.2026);

**дані обліку одного із ресурсовидобувних підприємств Центральної України та власні розрахунки авторів;

***за 2025 р. – попередні та прогнозні дані.

Зокрема, дані таблиці 1 демонструють, що, незважаючи на зростання річних сум мобілізації екологічного податку, їх питома вага у доходній базі зведеного бюджету України за період 2021-2025 рр. скоротилась на 35 відсоткових пунктів. При цьому, суттєве зменшення зазначеного показника відбулося після початку активної фази віроломного вторгнення московитів на територію України.

Схожою є тенденція щодо сплати екологічного податку одним із ресурсовидобувних підприємств Центральної України, показники якого, наведені авторами в таблиці 1, демонструють, що, незважаючи на те, що фактична сума сплаченого екологічного податку в 2021-2025 рр. суттєво не змінювалась, його частка в сукупних річних доходах та загальних витратах підприємства скоротилась майже вчетверо. При цьому, найсуттєвіше зменшення зазначених показників, зі зрозумілих причин, відбулося в 2023 р.

Поряд з цим, на думку авторів цієї публікації, екологічний податок все ж і в умовах війни помітним чином виконує як фіскальні, так і регулюючі завдання у сфері ресурсовикористання та екології. Насамперед, це відбувається завдяки позитивним рисам механізму його справляння (табл. 2).

Таблиця 2

Переваги та недоліки механізму справляння вітчизняного екологічного податку

Критерій	Суттєві переваги	Ключові недоліки
Фіскальний ефект	Забезпечує стабільні надходження помітних обсягів податкових надходжень як державної казни, так і місцевих бюджетів.	В Україні ставки екологічного податку значно нижчі за їх розміри у країнах Північної Європи, Євросоюзу та окремих країнах, що розвиваються, і не є співставними з
Економічний ефект	Стимулює використання ресурсоощадних технологій, модернізацію виробничих потужностей та скорочення обсягів забруднення.	

Екологічний ефект	Суб'єкт, що забруднює довкілля, через екологічний податок фінансує частину ресурсів відновлювальних та природополіпшувальних робіт, а також екологічних проєктів. Податок стримує платників від надмірного та неконтрольованого забруднення зовнішнього середовища.	реальними екологічними витратами держави та місцевих громад.
Європейські практики екологічного оподаткування	Екологічний податок застосовується в країнах Євросоюзу.	
Адміністрування	Простота обчислення суми податку (залежно від розмірів об'єктів оподаткування та ставок податку).	Складність контролю за фактичними обсягами забруднення, особливо стосовно фізичних осіб та невеликих підприємств, формує ризики заниження податкової бази.
Податкова культура	Екологічний податок формує у його платників відповідальне ставлення до використання і охорони природних ресурсів.	Випадки нецільового використання сум сплаченого ними екологічного податку під час війни.

Джерела [2-4;6; 9-12; 14;16-25]: власна розробка авторів.

Передусім, як продемонстрували результати дослідження, до переваг від запровадження та використання аналізованого податку слід відносити його фінансовий потенціал, завдяки чому він забезпечує мобілізацію в Україні досить значних обсягів податкових надходжень як державної казни, так і місцевих бюджетів. Тому, завдяки регулярній акумуляції на бюджетних рахунках сум екологічного податку, держава та місцеві громади фінансують частину витрат на відновлення і поліпшення природних ресурсів, а також на фінансування екологічних проєктів державного та місцевих рівнів (табл. 2) [2-4;6; 9-12; 14;16-19; 22].

Також, внаслідок того, що більші суми податку сплачують ті його платники, виробничі потужності та пересувні джерела забруднення яких наносять більше шкоди довкіллю, цей податок мотивує ресурсозаготівельників, ресурсокористувачів та товаровиробників, які є забруднювачами навколишнього середовища до використання

ресурсоощадних технологій, до модернізації виробничих потужностей та скорочення обсягів забруднення довкілля (табл. 2) [2-4;6; 9-12; 14;16-19; 22].

Крім того, бізнес-структури та фізичні особи, які є платниками екологічного податку, завдяки його сплаті, фінансують ресусовідновлювальні та природополіпшувальні роботи, а також екологічні проєкти, адже суми досліджуваного нами податку, акумульовані на спеціальних бюджетних рахунках в Україні використовується, переважно, на зазначені нами потреби (табл. 2) [2-4;6; 9-12; 14;16-19; 22]. Таким чином, екологічний податок стримує його платників від надмірного та неконтрольованого забруднення довкілля.

Перевагою екологічного податку, на наше переконання, є також простота порядку його нарахування і сплати, чого досягнуто завдяки чіткості визначення а Податковому кодексі України податкової бази та ставок платежу (за кожним видом об'єкта нарахування цієї податкової форми) (табл. 2) [9-12; 14;16-19].

Беручи до уваги перспективи європейської інтеграції нашої держави, не можемо не зауважити, що до позитивних рис екологічного податку слід віднести чинну практику його використання в країнах Євросоюзу (табл. 2) [8-9; 6; 9; 15; 16-17; 21; 23-25], у Великобританії [20] та в багатьох інших країнах [26].

Крім того, результати вивчення використання в Україні екологічного податку переконливо продемонстрували, що аналізована нами податкова форма формує у її платників відповідальне ставлення до використання та охорони природних ресурсів (табл. 2) [2-4; 7; 10-11; 16-19].

Рахуючись із суттєвими перевагами від використання в Україні екологічного податку, слід зазначити, що механізм справляння аналізованої нами податкової форми має, окрім них, окремі системні недоліки.

Зокрема, як продемонстрували результати дослідження, ключовою проблемою механізму справляння екологічного податку є порівняно низькі

його ставки, завдяки чому мобілізованих сум платежу катастрофічно не вистачає на фінансування програм і процесів ресурсівдновлення, ресурсополіпшення та екологічних проєктів держави, а також муніципалітетів. Поряд з цим, практика екологічного оподаткування в Північній Європі, країнах Євросоюзу та, навіть в окремих країнах, що розвиваються, демонструє можливість вилучення через екологічне оподаткування значно більшої частки природно-ресурсної ренти у платників екологічного податку, які дозволяють собі використовувати технології, що суперечать чинним екологічним нормам і стандартам [8-9; 15; 20-26].

Суттєвою проблемою для сучасної України є, на нашу думку, випадки нецільового використання мобілізованих до бюджетів сум екологічного податку. Справедливим буде при цьому зазначити, що інциденти такого нецільового використання бюджетних ресурсів, зібраних завдяки екологічному оподаткуванню, як демонструють результати досліджень окремих науковців, почастишали після активізації військових дій на території України (табл. 2) [7; 22].

Необхідно також зауважити, що складність процесів проведення контрольних заходів за фактичними обсягами забруднення, особливо для фізичних осіб та невеликих підприємств, формує ризики оптимізації такими платниками сум екологічного податку через мінімізацію задекларованих об'ємів бази його справляння. (табл. 2) [2; 18].

Перелічені недоречності порядків нарахування, сплати і використання мобілізованих сум екологічного податку потребують розробки обґрунтованих напрямів вдосконалення механізму його справляння та посилення ступеня позитивного сприйняття цієї податкової форми серед її платників. На наше глибоке переконання, подальший розвиток вітчизняного механізму справляння екологічного податку варто скерувати на посилення фіскального стимулювання процесів скорочення негативного впливу на навколишнє

середовище, на чітке й прозоре використання отриманих завдяки сплаті податку коштів з метою реалізації природоохоронних заходів, а також на зростання рівня контролю за фактичними обсягами забруднення (останнє стосується, переважно, фізичних осіб та невеликих підприємств – забруднювачів природного середовища) (рис. 1).

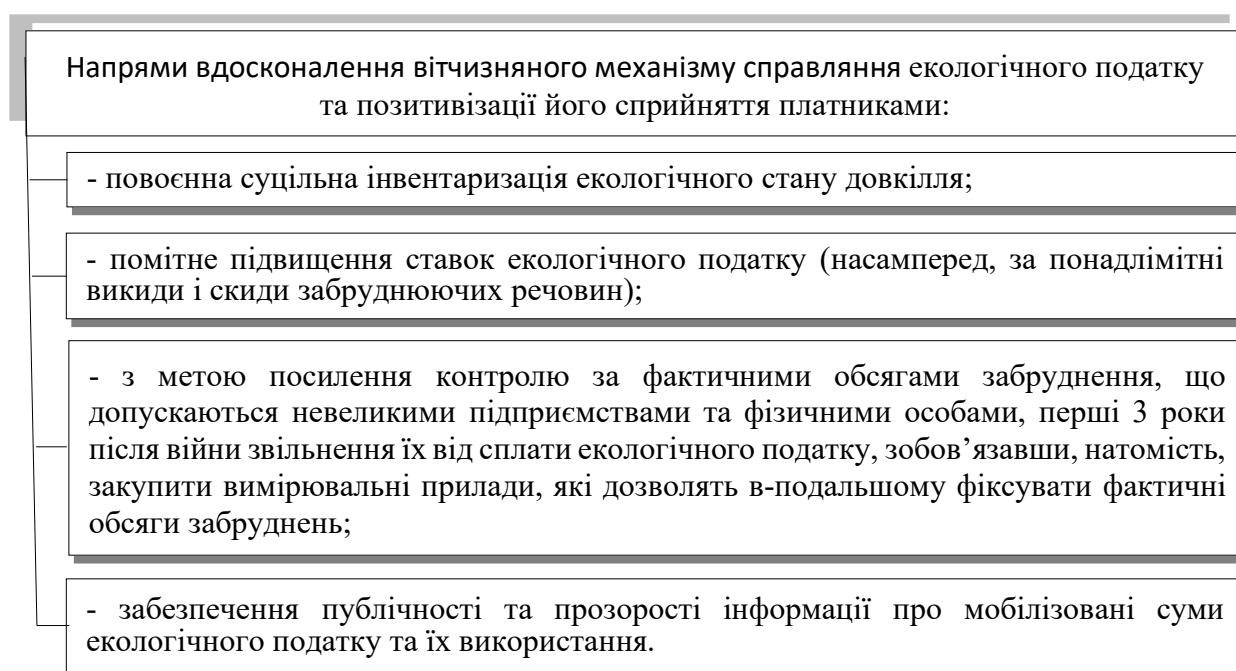

Рис. 1. Напрями вдосконалення механізму справляння екологічного податку та позитивізації його сприйняття платниками*

*Розроблено авторами.

Зокрема, з метою підвищення рівня фінансового забезпечення виконання програм ресурсівідновлення і природоочищення, а також екологічних проєктів держави і місцевих громад, як показали результати досліджень, необхідно помітно підвищити ставки екологічного податку. Зауважимо, що якщо ставки податку за забруднення довкілля в межах лімітів мають дещо зрости, то підняття саме ставок податку за понадлімітні викиди і скиди забруднюючих речовин (наразі – вдесятеро більші від ставок за викиди

і скиди в межах затверджених лімітів [13]), має бути доволі суттєвим, адже такі випадки забруднення довкілля неможливо спрогнозувати і, як наслідок, немислимо запланувати розміри фінансування необхідних природоохоронних заходів у повному їх обсязі (рис. 1).

Результати дослідження також демонструють необхідність посилення контролю за фактичними обсягами забруднення, що допускаються невеликими підприємствами та фізичними особами. На нашу думку, таких платників екологічного податку в перші 3 роки, після завершення війни можна навіть звільнити від нарахування і сплати аналізованого податку, зобов'язавши при цьому закупити необхідні вимірювальні прилади, які б дозволили в-подальшому чітко фіксувати обсяги забруднюючих речовин, які ними скидаються та викидаються в зовнішнє середовище.

Слід зауважити, що посилення контролю за викидами і скидами в навколишнє середовище доцільно проводити після попередньої (повоєнної) інвентаризації екологічного стану довкілля, що не лише відповідає принципу справедливості оподаткування [13], але й, на переконання авторів, слугуватиме зростанню довіри платників екологічного податку до чинної системи державного регулювання у царині екології (рис. 1).

Крім того, з метою посилення рівня довіри платників екологічного податку до цільового використання сплачених ними сум податку, необхідно забезпечити прозорість їх цільового використання шляхом регулярного оприлюднення в офіційній пресі даних звітності про мобілізовані суми екологічного податку, а також про фінансування і виконання програм ресурсовідновлення, ресурсополіпшення та екологічних проєктів держави і місцевих громад (рис. 1).

Перелічені заходи сприятимуть зростанню ефективності екологічного оподаткування в Україні та підвищать стимулюючий його вплив на процеси ресурсовидобування, ресурсовикористання і охорони довкілля.

Висновки. Підсумовуючи результати викладеного дослідження, зауважимо, що екологічний податок має ознаки рентно-ресурсної, майнової та кадастрової податкової форми, яка дозволяє мобілізувати частину доходів бюджетів і стимулює у її платників бережне, ресурсоощадне ставлення до природних багатств. Екологічний податок формує частину податкових надходжень зведеного бюджету України та є помітною складовою витрат окремих бізнес-суб'єктів.

До найголовніших переваг від запровадження та використання екологічного податку варто віднести його фінансовий потенціал; стимулювання, через його справляння, забруднювачів навколишнього середовища до використання ресурсоощадних технологій, до модернізації виробничих потужностей та скорочення обсягів забруднення; стримування його платників від надмірного та неконтрольованого забруднення довкілля; простота порядку його нарахування і сплати; використання його в країнах Євросоюзу; формування завдяки екологічному податку відповідального ставлення у його платників до використання та охорони природних ресурсів.

Натомість, ключовими проблемами вітчизняної практики справляння і використання екологічного податку є низькі податкові ставки; випадки нецільового використання мобілізованих до бюджетів сум податку; складність проведення контрольних заходів за фактичними обсягами забруднення (особливо для фізичних осіб та невеликих підприємств).

Зважаючи на викладене, в Україні необхідно: провести всесторонню інвентаризацію екологічного стану довкілля; підвищити ставки екологічного податку (насамперед – за понадлімітні викиди і скиди забруднюючих речовин); тимчасово звільнити окремі малі підприємства і домогосподарства від сплати екологічного податку, зобов'язавши їх, натомість, закупити обладнання, необхідне для контролю за викидами і скидами шкідливих речовин; регулярно оприлюднювати в офіційній пресі дані звітності про

мобілізовані суми екологічного податку, розміри фінансування і об'єми виконання програм відновлення та поліпшення природних ресурсів, а також екологічних проєктів держави і місцевих громад.

Подяка. Автори цієї публікації висловлюють щирю подяку керівництву одного з ресурсовидобувних підприємств Центральної України, яке, хоч і побажало залишитись інкогніто, суттєво допомогло, люб'язно надавши авторам цього дослідження дані обліку свого підприємства, що дозволило провести аналіз проблем нарахування і сплати екологічного податку.

Список використаних джерел

1. Боровик, П.М., Кисельов, Ю.О., & Шемякін, М.В. (2022). Оподаткування землі та нерухомості: навчальний посібник. Умань: Видавець «Сочінський М.М.». 100 с.
2. Боровик, П.М., Удовенко, І.О., & Шемякін, М.В. (2025). Ресурсно-кадастрове оподаткування і його роль у відновленні природно-ресурсного потенціалу України. *Актуальні питання сучасної економіки : матеріали XVII Всеукраїнської наукової конференції, 13 листопада 2025р.* Умань: УНУ. 2025. С. 26-29.
3. Веклич, О.О. (2009). Сучасні тенденції фінансового забезпечення природоохоронної діяльності в Україні. *Фінанси України.* №11. С. 20-34.
4. Голян, В.А. (2007). Економічний механізм природокористування: яким йому бути? *Агросвіт.* № 8. С. 5-12.
5. Динаміка виконання бюджетів. Децентралізація: сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua>. (дата звернення: 18.11.2025).
6. Жовніренко, О., Новицька, О., & Давиденко, М. (2024). Роль екологічного оподаткування в управлінні природними ресурсами. *Український економічний часопис*, (4), 11-14. <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2024-4-2>.

7. Клименко, Т., Сидоренко, О., & Гливенко, В. (2023). Екологічне оподаткування в умовах воєнного стану в Україні. *Проблеми і перспективи економіки та управління*, (3 (35), 183-195. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3\(35\)-183-195](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3(35)-183-195).
8. Козюк, В., Шиманська, О., & Возьний, К. (2019). Тенденції екологічного оподаткування в Європі. *Світ фінансів.*, № 4(61). С. 8-22. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1270>.
9. Мандрик, В., & Новак, У. (2016). Екологічний податок в Україні: зарубіжний досвід, сучасні реалії, напрями удосконалення. *Науковий вісник НЛТУ України*, 26(6), 20-26. <https://doi.org/10.15421/40260603>.
10. Нікола, С.О., & Гусєв, А.О. (2020). Екологічне оподаткування як інструмент державного впливу на економіку природокористування. *Держава та регіони.*, № 4(115). С. 108-111. DOI: 10.32840/1814-1161/2020-4-19.
11. Новицька, Н. (2024). Вплив екологічного оподаткування на активізацію фінансування природоохоронних витрат та впровадження екоінноваційних проєктів. *Modeling the development of the economic systems*. № 1. Р. 14–21. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-11-2>.
12. Островецький, В.І. (2008). Система фіскальних інструментів розподілу природно-ресурсної ренти в Україні та перспективи її трансформації. *Економіка ринкових відносин*. №1. С. 133-142.
13. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Законодавство України: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>. (дата звернення: 18.11.2025).
14. Самко, О. (2023). Проблеми та перспективи екологічного оподаткування в Україні. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. № 1 (33). С. 184-197. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-1\(33\)-184-197](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-1(33)-184-197)
15. Сучек, С. (2018). Екологічне оподаткування: європейський досвід та перспективи його застосування в українських реаліях. *Економічний часопис*

Волинського національного університету імені Лесі Українки., Вип. 15 Т. 3. С. 85-93. DOI: 10.29038/2411- 4014-2018-03-85-93.

16. Тверезовська, О.І., & Самусевич, Я.В. (2024). Екологічні податки як інструмент для розвитку зеленої економіки та стійкої інфраструктури. *Актуальні питання економічних наук*, (6). <https://doi.org/10.5281/zenodo.14603488>.

17. Трегобчук, В.М. (1993). Екологія, науково-технічний прогрес. *Економіка України*. № 2. С. 15-22.

18. Тулуш, Л.Д., Боровик, П.М., & Захарчук, О.А. (2010). Ресурсні платежі як важелі державного регулювання процесів вітчизняного природокористування. *Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії*. Вип. 1. С. 176–184.

19. Чала, О.А. (2015). Сучасні аспекти розподілу екологічного податку в контексті забезпечення екологізації національної економіки / О.А. Чала // *Ефективна економіка: зб. наук. праць*. № 3. URL: <https://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3908>. (дата звернення: 18.11.2025).

20. Alola, A. A., & Nwulu, N. (2022). Do energy-pollution-resource-transport taxes yield double dividend for Nordic economies? *Energy*. Vol. 254. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.energy.2022.124275>.

21. Aydin, C., & Esen, Ö. (2018). Reducing CO² emissions in the EU member states: Do environmental taxes work? *Journal of Environmental Planning and Management*. Vol. 61. Is. 13. P. 2396–2420. DOI: <https://doi.org/10.1080/09640568.2017.1395731>.

22. Davydenko, N., Titenko, Z., Shevchuk, K., & Buriak, A. (2022). Environmental Taxation: Ukrainian Realities and European Practice. *WSEAS Transactions on Business and Economics*. Vol. 19. P. 1948–1955. DOI: <https://doi.org/10.37394/23207.2022.19.174>.

23. Delgado, F. J., Freire-González, J., & Presno, M. J. (2022). Environmental taxation in the European Union: Are there common trends? *Economic Analysis and Policy*. Vol. 73. P. 670–682. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.eap.2021.12.019>.
24. Speck S. (2017). Environmental tax reform and the potential implications of tax base erosions in the context of emission reduction targets and demographic change. *Econ Polit*. Vol. 34. P. 407–423. DOI: <https://doi.org/10.1007/s40888-017-0060-8>.
25. Tsiantikoudis, S., Galatsidas, S., Paschalidou, A., Zafeiriou, E., & Arabatzis, G. (2022). Environmental taxes in the European Union and their use as a means of environmental restoration. *IOP Conf. Series: Earth and Environmental Science*. № 1123. DOI: <https://doi.org/10.1088/1755-1315/1123/1/012091>.
26. Wolde-Rufael, Y., & Mulat-Weldemeskel, E. (2021). Do environmental taxes and environmental stringency policies reduce CO2 emissions? Evidence from 7 emerging economies. *Environ Sci Pollut Res*. Vol. 28. P. 22392–22408. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11356-020-11475-8>.